

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α.

1. **Λάθος :** «ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλλον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει».
2. **Λάθος:** «ή δέ τοῦ φρονῆσαι ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν γίνεταί».
3. **Σωστό:** «Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἶη, τῆς περιαγωγῆς ... τοῦτο διαμηχανήσασθαι».

β.

1. Η αντωνυμία *σφεῖς* αναφέρεται στη φράση «*τινές ἐπαγγελλόμενοι*».
2. Η αντωνυμία *ῶ* αναφέρεται στη λέξη: «*τὸ ὄργανον*».

B1.

Σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς των σοφιστῶν ὅτι ἡ γνώση δὲν ὑπάρχει μέσα στην ψυχή, ἀλλὰ αὐτοὶ τὴν τοποθετοῦν σαν νὰ βάζουν τὴν ικανότητα τῆς ὄρασης σε τυφλοὺς, ὁ Σωκράτης δὲν πιστεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος αποκτᾶ τὴ γνώση ὡς πληροφορία που λαμβάνει χώρα ἔξωθεν, ἀλλὰ ὅτι ἡ γνώση καὶ ἡ ἐπιστήμη γεννιοῦνται μέσα στον ἄνθρωπο, ἐπειδὴ στην ψυχή του καθενὸς ὑπάρχει ἡ δυνατότητα (δύναμις) τῆς μάθησης καὶ τὸ κατάλληλο ὄργανο (ὄργανον) γι' αὐτή. Κατὰ συνέπεια, ἡ γνώση ὑπάρχει μέσα μας ὡς ἀνάμνηση.

Ἡ διαδικασία ἀπόκτησης τῆς, δηλαδή ἡ παιδεία, γιὰ τὸ Σωκράτη, εἶναι μὴ εσωτερικὴ ψυχικὴ-γνωστικὴ διεργασία με στόχο τὴ σταδιακὴ απομάκρυνση τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ «γίγνεσθαι», ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων (ἐκ τοῦ γιγνομένου) πρὸς τὸν κόσμον τῶν Ἰδεῶν (εἰς τὸ ὄν) καὶ τὴν ἐπανατοποθέτησή τῆς με στόχο τὴν ολιστικὴ (σύν ὅλη τὴ ψυχή) προσέγγιση καὶ τὴ θέαση τοῦ Ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζεται ὡς τὸ «φανότατον τοῦ

όντος». Για να επεξηγήσει τη θέση του χρησιμοποιεί μια παρομοίωση. Αναφέρει, λοιπόν, ότι, όπως για να δούμε κάτι πρέπει να στρέψουμε όλο μας το σώμα και όχι μόνο τα μάτια, έτσι κι η ψυχή, για να φτάσει στην ουσία, στο αληθινά υπαρκτό, εις τό ὄν καί τοῦ ὄντος τό φανότατον, πρέπει ολοκληρωτικά να κατευθυνθεί προς το Αγαθό. Η σωκρατική παιδεία είναι καθολική και στοχεύει στην ολόπλευρη, ηθική και πνευματική, καλλιέργεια της ανθρώπινης ψυχής.

Η μεταστροφή της ψυχής προς την γνώση πραγματώνεται με όλες τις λειτουργίες της και όχι μόνο με το όργανο της γνώσης, τον νου. Η λέξη φανότατον συσχετίζει την αλήθεια και τη γνώση με το φως και βρίσκεται σε υπερθετικό βαθμό γιατί αναφέρεται στο Αγαθό. Η ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί, τὸ ὄν, αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα: τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ αἰεὶ ζητούμενον καὶ αἰεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b24). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ιδέες, όχι τα αισθητά. **(Φάκελος υλικού, σχόλιο σελ. 91)** Στην πλατωνική διδασκαλία το Αγαθό ταυτίζεται με το αληθινά υπαρκτό, με το ὄν. «Φανός» σημαίνει «φωτεινός», «λαμπρός». Η λέξη σκοτώδης, που ακολουθεί, είναι αντίθετη. Η συνηθισμένη στον Πλάτωνα αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας – απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας). **(Φάκελος υλικού, σχόλιο σελ. 91).**

Αξίζει να σημειωθεί ότι η λέξη «περιαγωγή» έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιιακτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό –για μια επώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το ὄντως ὄν, «μεταστροφή/ επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία». **(Φάκελος υλικού, σχόλιο σελ. 91).**

Επομένως, η παιδεία δεν είναι απλώς μάθηση, αλλά μεταστροφή της όλης ύπαρξης. Αυτή η εσωτερική διαδικασία βοηθά τον άνθρωπο, ξεπερνώντας τις ψευδαισθήσεις, να προσεγγίσει τον άφθαρτο κόσμο των Ιδεών.

B2.

Ο Σωκράτης επιχειρώντας να ορίσει την έννοια της παιδείας, ξεκινά τη διατύπωσή του αρνητικά, προσδιορίζοντας αρχικά τι δεν είναι παιδεία, κάνοντας έναν δομικό υπαινιγμό εναντίον των σοφιστών. Αυτοί ισχυρίζονται πως στην ψυχή δεν υπάρχει γνώση και πως αυτή ο άνθρωπος την αποκτά μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Επομένως, οι ίδιοι με τη διδασκαλία τους εμφυτεύουν (έντιθέναι) τη γνώση στην ψυχή των μαθητών, σαν να βάζουν την ικανότητα της όρασης στα μάτια ενός τυφλού, ώστε να μπορεί να βλέπει με αυτά (οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες). Μέσω της αναλογίας αυτής δίνει μια οικεία εικόνα στους αναγνώστες και ακροατές (όραση στα μάτια των τυφλών) για να γίνει πιο εύληπτη η θέση του για την παιδεία. Επικρίνει έμμεσα τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης για την εγκυρότητα των ισχυρισμών τους, εφόσον μέσω της παρομοίωσης διαφαίνεται ότι η τοποθέτηση της γνώσης στην ψυχή του ανθρώπου είναι αδύνατη αν δεν υπάρχουν εγγενή στοιχεία σε αυτήν (ὅπως αδύνατον είναι να δει ένας τυφλός).

Παιδεία, λοιπόν, κατά τον Πλάτωνα δεν είναι η εμφύτευση γνώσεων στην ψυχή του ανθρώπου, αλλά μια έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία που την ονομάζει ἀνάμνησιν. Η τετραπλή χρήση της πρόθεσης ἐν που σημαίνει «μέσα» («Φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναι, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες») δίνει έμφαση στον εσωτερικό, βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. Κατά τη διαδικασία αυτή ενεργοποιούνται λανθάνοντα στοιχεία μέσα στην ψυχή του ανθρώπου με απώτερο σκοπό τη θέαση του Αγαθού.

Συνεπώς, τονίζεται ότι ορθοί παιδαγωγοί είναι εκείνοι που δεν παρέχουν απλώς γνώσεις αλλά αφυπνίζουν την ψυχή του νέου και τη στρέφουν προς τη σωστή κατεύθυνση, ώστε να ξαναθυμηθεί όσα ήδη ξέρει. Είναι γνωστή εξάλλου η θέση του Σωκράτη ότι μόνο η διαλεκτική – μαιευτική μέθοδος μπορεί να οδηγήσει τον άνθρωπο να ανακαλύψει αυτό που έχει μέσα του.

B3.

1. α. η διαφθορά των νέων (Φιλοσοφικός λόγος, σελ. 33)
2. γ. ήρθε σε επαφή με τον Πυθαγορισμό (Φιλοσοφικός λόγος, σελ. 35)
3. β. από αίσθηση καθήκοντος (Φιλοσοφικός λόγος, σελ. 90)
4. β. κατά την πρώτη δεκαετία μετά το θάνατο του Σωκράτη (Φιλοσοφικός λόγος, σελ. 35)
5. γ. τον Πολέμαρχο (Φιλοσοφικός λόγος, σελ. 91)

B4.

α. φανόν: φάσμα

άνασχέσθαι: **ανακωχή**

περιακτέον: **άξονας**

τετραμμένω: **ανατροπή**

έντιθέντες: **παρακαταθήκη**

άπόλλυσι: **απώλεια**

Οι λέξεις που περισσεύουν είναι: τρυφερός, απόλυση

β. «έπαγγελόμενοι»: Οι πολιτικοί ηγέτες επαγγέλλονται τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων.

«έπιστήμης»: Ο επιστήμονας, ως πνευματικός άνθρωπος, οφείλει να αφυπνίζει συνειδήσεις.

B5. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Πλάτωνας με την αλληγορία του σπηλαίου τονίζει τη σημασία της παιδείας για τον άνθρωπο και αποσαφηνίζει το ρόλο του δασκάλου. Οι απόψεις του Πλάτωνα και του Δελμούζου ως προς τον καθοριστικό ρόλο αυτής εμφανίζουν ομοιότητες.

Αρχικά, ο Δελμούζος θέτει ως πρωταρχικό σκοπό της παιδείας την καλλιέργεια της ψυχής για την καλύτερευση της ζωής του ανθρώπου («Σκοπός της να υπηρετήσει... του ανθρώπου»). Αυτή επιτυγχάνεται μέσω μιας εσωτερικής ωρίμανσης και αδιάκοπης ατομικής προσπάθειας («Η ψυχική όμως καλλιέργεια ... αδιάκοπη ατομική προσπάθεια»). Η παιδεία καθιστά καλύτερο τον άνθρωπο, βοηθώντας τον να βελτιώσει τη ζωή του και να την καταστήσει πιο ηθική, ενσταλάζοντας αρετές στην ψυχή του σταδιακά («σκαλί το σκαλί»), όπως έγινε και η ανάβαση των δεσμοτών από την υπόγεια σπηλιά στον έξω κόσμο.

Ως μια βιωματική γνωστική διαδικασία παρουσιάζεται η παιδεία και από τον Πλάτωνα (οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ). Ο άνθρωπος και για τους δυο διαθέτει τα μέσα και την εσωτερική δύναμη για να επιτύχει το σκοπό αυτό. Για τον Πλάτωνα η δύναμη αυτή είναι η διανοητική ικανότητα της φρόνησης που μέσω της περιαγωγής αποβαίνει χρήσιμη και ωφέλιμη («ἢ δέ τοῦ φρονῆσαι παντός μᾶλλον θειοτέρου ... τῆς περιαγωγῆς χρησιμὸν τε καὶ ὠφέλιμον»), γιατί μόνο έτσι μπορεί να υποτάξει τα πάθη και τις άλογες δυνάμεις της ψυχής. Όμοια και ο Δελμούζος κάνει λόγο για τα γόνιμα στοιχεία, που όσο καλλιεργούνται τόσο υψώνεται ο άνθρωπος στο ιδανικό εγώ του.

Επιπλέον, και στα δύο κείμενα προβάλλεται ο ρόλος της παιδείας που κατορθώνει να απεγκλωβίσει τον άνθρωπο από τον κόσμο του γίνεσθαι, από τον αισθητό και ψεύτικο κόσμο που εμμένει στην ύλη («ἐκ τοῦ σκοτώδους», «ἐκ τοῦ γιγνομένου») και να τον οδηγήσει στον κόσμο του εἶναι, τον αληθινό, νοητό κόσμο, που θα μπορέσει να θεαθεί το Αγαθό («πρός τό φανόν», «ἕως ἄν εἰς τό ὄν ... τοῦτο δ' εἶναι φαμεν τὰγαθόν»). Πρόκειται για μια κοπιαστική διαδικασία που οδηγεί στην απελευθέρωση του ανθρώπου και την αυτοπραγμάτωσή του.

Ο Σωκράτης λοιπόν, παρουσιάζοντας την παιδεία ως τέχνη της μεταστροφής δηλώνει ότι αυτή η παιδεία μπορεί να καθοδηγήσει όλους τους ανθρώπους σε επαναπροσδιορισμό των στόχων τους μέσα από την αυτογνωσία. Ο στόχος αυτός και βάσει του παράλληλου κειμένου είναι εφικτός από όλους όχι βέβαια στον ίδιο βαθμό, επειδή καθένας με βάση τις ιδιαιτερότητές του θα αξιοποιήσει ποσοτικά και ποιοτικά διαφορετικά τις δυνάμεις που κρύβει μέσα του και θα αναβαθμίσει την ύπαρξή του ως νοήμονος όντος.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Και αν κάποιος με ρωτούσε: Αλήθεια, αν κάποιος αδικεί την πόλη, ισχυρίζεσαι ότι τάχα πρέπει να κάνουμε μαζί του ειρήνη; Δεν θα το έλεγα· αλλά μάλλον υποστηρίζω ότι πολύ γρηγορότερα θα τιμωρούσαμε αυτούς, αν δεν αδικούσαμε πρώτοι κανέναν· γιατί δεν θα είχαν κανέναν ως σύμμαχο.

Γ2.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από το έργο «Πόροι ή Περί Προσόδων» του Ξενοφώντος παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα της ειρήνης και τα μειονεκτήματα του πολέμου σε οικονομικό επίπεδο. Αρχικά, ο συγγραφέας κάνοντας μια σύντομη αναφορά στο παρελθόν της Αθήνας, διαπιστώνει πως σε καιρό ειρήνης είχαν εισρεύσει πολλά χρήματα στην πόλη, ενώ σε καιρό πολέμου όλα αυτά είχαν πλήρως δαπανηθεί («εὔρησει γάρ ... καταδαπανηθέντα»). Στη συνέχεια κρίνοντας από τη σύγχρονη πραγματικότητα, θεωρεί ότι εξαιτίας του πολέμου και των αναγκών του έχουν σπαταληθεί όσες οικονομίες είχαν εξασφαλιστεί, ενώ χάρη της ειρήνης στη θάλασσα αυξήθηκαν τα έσοδα της πόλης, γεγονός που επέτρεπε στους πολίτες να τα αξιοποιήσουν σε δραστηριότητες που εκείνοι επιθυμούσαν υπέρ της κοινωνικής ευημερίας («γνώσεται δ' ... βούλονται»).

Τέλος, η επιλογή της ειρήνης, κατά τον Ξενοφώντα, θα εξασφαλίσει και πολιτικά οφέλη, εφόσον οι υπόλοιποι Έλληνες θα επιδιώκουν τη σύναψη συμμαχιών μαζί τους.

Γ. 3. α.

έκλιπούσας:	ἐξέλειπες
εισελθούσας:	εἰσήεις, εἰσήεισθα
καταδαπανηθείσας:	κατεδαπανῶ

β.

α. **μᾶλλον** (επίρρημα συγκριτικού βαθμού)

Θετικός βαθμός: **μάλα**

Υπερθετικός βαθμός: **μάλιστα**

β. **θάττον** (επίρρημα συγκριτικού βαθμού)

Θετικός βαθμός: **ταχέως (ταχύ)**

Υπερθετικός βαθμός: **τάχιστα**

γ.

τις: τισί (ν)

προσόδους: αἱ πρόσοδοι

πολίταις: (ῶ) πολῖτα

Γ4.

α.

ἡ εἰρήνην: β' ὄρος σύγκρισης που εκφέρεται με ἡ + ομοιόπτωτα με τον α' ὄρο (πόλεμον) μέσω του συγκριτικού τύπου κερδαλέωτερον. Λειτουργεί ως υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου εἶναι (φαινόμενο ετεροπροσωπίας).

ταῦτα: υποκείμενο του ρήματος ἂν κριθεῖη. Παρατηρεῖται αττική σύνταξη.

τῶν προσόδων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός στο επίθετο πολλὰς ως γενική διαίρετική.

ἄγειν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του απροσώπου ρήματος *χρή* με υποκείμενο το εννοούμενο ἡμᾶς (ετεροπροσωπία).

β.

Ἡ μετοχή *ἀνενεχθέντα* είναι κατηγορηματική μετοχή που αναφέρεται στο αντικείμενο (*χρήματα*) του ρήματος *εὔρησει* ως κατηγορηματικός προσδιορισμός. Ἡ μετοχή χαρακτηρίζεται κατηγορηματική, καθώς εξαρτάται από το ρήμα *εὔρησει* που δηλώνει αντίληψη, επαφή με τον εξωτερικό κόσμο.

γ.

πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη: Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση κρίσεως μερικής ἄγνοιας. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα *πῶς* που δηλώνει τρόπο. Εκφέρεται με δυνητική ευκτική και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του ρήματος *εξάρτησης οὐκ οἶδα* που δηλώνει ἄγνοια.

ὡς χρή καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν: Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση κρίσεως. Εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο *ὡς* που δηλώνει υποκειμενική κρίση. Εκφέρεται με οριστική και λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του λεκτικού ρήματος *λέγεις*.

Μαρίνα Κωνσταντοπούλου